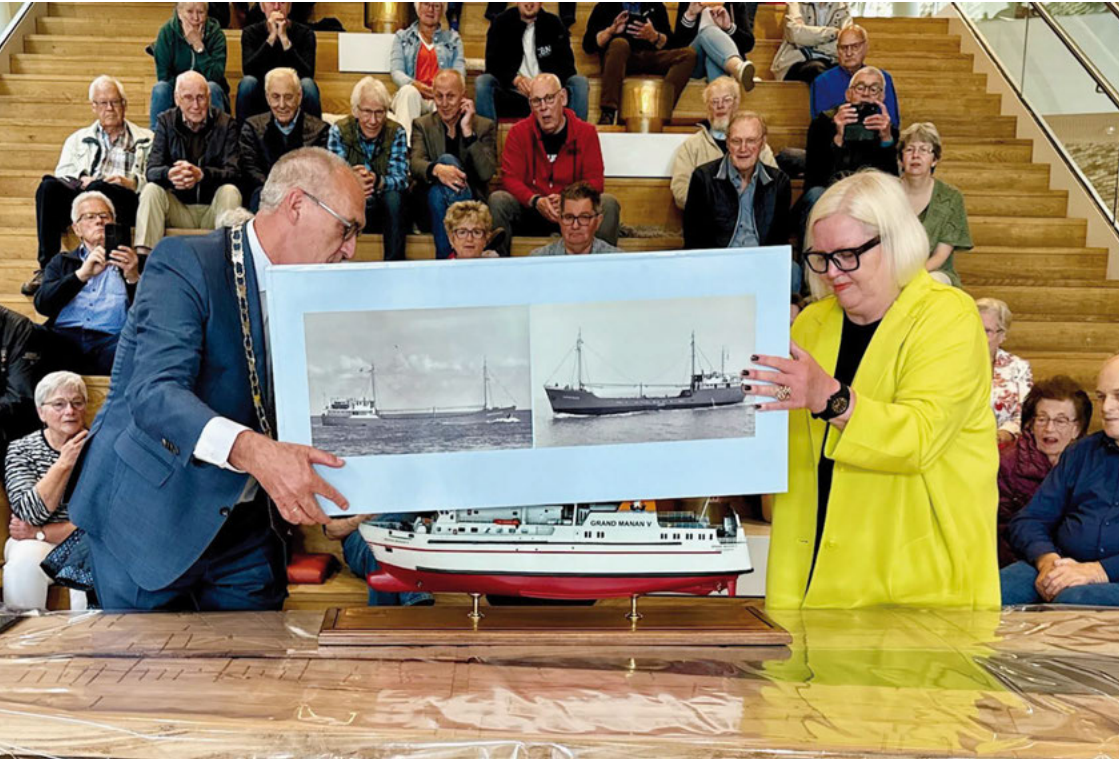

Werftijding

**Een uitgave van de
Stichting
Historische Scheepswerf
Hoogezand-Sappemeer**

Colofon

Stichting Historische Scheepswerf Hoogezand-Sappemeer.

Opgericht 23 maart 2000.

(Een voortzetting van de 'Wergroep Ontwikkeling Historische Scheepswerf Hoogezand-Sappemeer, opgericht 5 oktober 1999).

Adres secretariaat:

Jan Sangerslaan 14, 9601 BA Hoogezand.

Telefoon 0598 395676 - 06 2345 9827

E-mail: info@historischescheepswerf.nl

Website: www.historischescheepswerf.nl

IBAN: NL76ABNA0553339184

Historische Scheepswerf Wolthuis

Adres: Noorderstraat 308, 9611 AT Sappemeer.

De werf is aangemerkt als erkend leerbedrijf SBB

(Samenwerkingsorganisaties Beroepsonderwijs Bedrijfsleven).

Bezoek en rondleidingen:

Groepen op afspraak.

Coördinator: Geert Smalbil - Telefoon: 06-30529500 - E-mail: wolthuiswerf@gmail.com
bij g.g.: zie gegevens secretariaat.

Buiten de vakanties worden op dinsdag en donderdag door de vrijwilligers werkzaamheden verricht. Bezoekers melden in het bezoekerscentrum.

Officiële openingsdagen en -tijden: op dinsdag- en donderdag van 9:00 - 16:00 en van april tot september elke tweede zaterdagmiddag van de maand, telkens van 10.00 tot 16.30 uur.

Werftijding:

Redactie:	Geert Smalbil	e-mail: g.smalbil@gmail.com
	Bram Blaak	e-mail: a.blaak2@kpnplanet.nl

Uitgever: DNB Groep.
Postbus 204
9600 AE Hoogezand

Drukwerk: Grafische Unie B.V. Hoogezand

Bij de omslag:

Op vrijdag 7 juni 2024 werd de maritieme tentoonstelling "Van turfschip tot coaster" geopend door burgemeester Adriaan Hoogendoorn en Jolanda Klunder. De tentoonstelling is te zien in het Huis van Cultuur en Bestuur in Hoogezand tot half augustus. In deze Werftijding meer informatie over deze tentoonstelling.

Met dank aan donateurs en sponsoren

Steun het voortbestaan van de

Word donateur!

En maak € 25,00 over op bankrekeningnummer NL 76 ABNA 0553 3391 84 van de Stichting Historische Scheepswerf Hoogezand-Sappemeer.

Vermeld hierbij of uw bijdrage geldt: "jaarlijks tot opzegging" of als een "eenmalige gift".

Met dank aan :

Inhoudsopgave

Werftijding nr. 25 - juni 2024

Colofon	1
Met dank aan donateurs en sponsors	2
1. Organisatie Stichting Historische Scheepswerf Hoogezand-Sappemeer	5
2. Voorwoord - 25 JAAR WERFTIJDING 1999-2024	6
3. Van de voorzitter	9
4. Van de secretaris	10
5. Van de penningmeester.....	13
6. In memoriam ... Roel Wolthuis	14
7. Voorspoed en tegenslag liggen vaak vlak naast elkaar	17
8. Mijn herinneringen aan Berend Veldman (1925-2023), schipper van de "Nomadisch"	23
9. Museumnieuws 2023 - 2024	27
10. Tentoonstelling "Van turfschip tot coaster"	29
11. Een bezoek met een koninklijk staartje	30
12. Onze vrijwilligers	32

De uitgever en de stichting zijn niet verantwoordelijk voor de inhoud van de advertenties. Niets uit de advertenties mag worden gekopieerd en/of verspreid zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

Organisatie Stichting Historische Scheepswerf Hoogezand-Sappemeer

Bestuur

Voorzitter

Secretaris

Penningmeester

Maarten Rietveldt

Johan Kielman

Gerrit Jan van Dijk

Algemeen beleid

Secretariaat, PR

Financieel beleid

Dagelijkse leiding

Werfbaas

Conservator

Govert Tukker

Jacolien Visscher

Bezoekerscoördinator

Geert Smalbil

Bezoekerscentrum

Greetje Bodewes

Alex Kampinga

Arend Poog

Inkoop

Bram Blaak

Documentatie / Bibliotheek

Ton Reitsma

Geert Smalbil

Redactie Werftijding

Geert Smalbil

Rondleiders

Ton Reitsma

Geert Smalbil

Jan Sporrel

Ubbo van Sijtsema

Govert Tukker

Onderhoud gebouwen en terreinen

Wiebo Kooi

Website / Facebook / Instagram

Johan Kielman

Geert Smalbil

Magazijn

Gerrit Klinkhamer

Werfwinkel

Jacolien Visscher

Metaalbewerking

Henk van Dam

Huub Dofferhoff

Loeki Hiariej

Gerrit Klinkhamer

Govert Tukker

Houtbewerking

Jakob Bosma

Wim Helmers

Henk Kraster

Geert Manting

2. 25 JAAR WERFTIJDING 1999-2024

Het initiatief om een historische scheepswerf in de toenmalige gemeente Hoogezand-Sappemeer te vestigen, loopt parallel met de uitgave van het periodiek Werftijding.

Het is oktober 1999. Een groepje van drie heren zit bij elkaar om de plannen uit te werken. “Het idee voor zo'n werf moet bekendheid worden gegeven”, zegt de een. “Het moet in de markt gezet worden”, weet de ander. “Er moet een periodiek informatieboekje komen”, roept de derde. Inmiddels klinkt het ons voor de 25ste keer in de oren: “Met genoeg kunnen wij u het volgende nummer van Werftijding aanbieden”...

Er bestond hier geen levende, tot de verbeelding sprekende herinnering aan de eeuwenlange historie van de scheepsbouw in de regio (van oost naar west) Sappemeer-Hoogezand-Kiel-Windeweer-Martenshoek-Foxhol-Westerbroek-Waterhuizen. De regio waar in andere tijden ruim 30 scheeps(timmer)werven gelijktijdig actief zijn en waar meer dan 60 (voormalige) werfplaatsen kunnen worden aangewezen. En een hedendaagse scheepswerf heeft weinig binding met oude foto's en antieke werktuigen of gereedschappen. Want “van oude foto's kunnen wij geen schepen bouwen”, had directeur W.G. (Wienke) Bodewes van Royal Bodewes al eens gezegd toen een verzamelaar hem er naar vroeg.

Werftijding: wat er in staat

Er blijkt belangstelling voor het genomen initiatief! Nadat de *“Beleidsnota inzake de ontwikkeling van een historische scheepstimmerwerf annex multifunctioneel bezoekerscentrum in de gemeente Hoogezand-Sappemeer”* is opgesteld, de doelstelling is geformuleerd en de werving van donateurs ter hand is genomen, verschijnt nog in december 1999 het eerste nummer van Werftijding “voor donateurs en belangstellenden”. Het eerder vermelde driemanschap presenteert zijn plannen. Deze staan vooral in het teken van de opties voor een geschikte locatie waar de beoogde historische scheepswerf gevestigd zou kunnen worden. Als in juli 2000 het volgende nummer verschijnt, is het aantal donateurs tot boven de 80 gestegen, is de werkgroep een stichting geworden en heeft de Raad van Advies ‘eens en voor altijd’ gesproken! In die Werftijding verschijnt ook de eerste van een reeks beschrijvingen van (vroegere) scheepswerven: de werf van Emmo Meursing, die in 1855 als eerste in het noorden een ijzeren schip te water laat. In 1879 vestigt Jan Reint Smit zich op die plaats onder de naam “E.J. Smit & Zoon, Scheepswerf en Machinefabriek”, zo lezen we. Thans is daar Eska Graphic Boards in bedrijf. In volgende nummers passeren de werven van Ferus Smit, Boerma, Bijlholt, Berg, Hijlkema, Boon Molema & De Cock, Kroese en andere de revue.

En wat denkt u bijvoorbeeld van de ervaringen van Berend Jan Mulder bij Scheepswerf E.J. Smit, opgetekend in Werftijding nummer 12 (2011).

Werftijding: wat er nog meer in staat

In de jaren tot 2013 neemt de verdere ontwikkeling van de historische scheepswerf in Werftijding een belangrijke plaats in. Een Comité van Aanbeveling wordt gepresenteerd evenals de Stuurgroep onder leiding van Wim Koeneman (2004). De restauratie van de dwarshelling en de houten timmerloods wordt besproken. De resultaten van het haalbaarheidsonderzoek staan erin vermeld. Lees ook over onze inspanningen en deelname aan de Bank-Giro Loterij en het afsluitende TV-programma "De Restauratie" in 2006 - waarbij wij (helaas) de miljoen mislopen...! En niet te vergeten de bouw van het Bezoekerscentrum dat zijn onmisbaarheid inmiddels bewezen heeft. Ter gelegenheid van de feestelijke opening in 2013 verschijnt een Werftijding-special, met artikelen en beschouwingen van gevestigde auteurs: de historicus Harm van der Veen, Willem Mulder uit Stadskanaal over de begintijd van de ijzeren scheepsbouw: *"Je kinn'n d'r ja gain droadnoegel in kwiet worden...!"* Kleinzoon ir. A.T. Fikkers over de scheepswerven Fikkers, schipperszoon Frans Bieze over *"Een hellingbeurt bij Wolthuis"* en Wolthuis-kenner Harm Wolthuis over de schepen en scheepswerven van Wolthuis in Kleinemeer, Kiel-Windeweer en tenslotte in Sappemeer. Er zijn nog exemplaren Werftijding 1 t/m 24 beperkt verkrijgbaar.

Werftijding: wat er ook in staat

Werftijding heeft zich in de loop der jaren in een herkenbare vorm ontwikkeld. Het organisatieschema of 'personeels' model is een vast onderdeel geworden. In het voorwoord

houdt de voorzitter ons op de hoogte van de bestuurlijke 'stand van zaken' en wat ons nog te wachten staat... In bijdragen van de secretaris en de penningmeester komen organisatorische en financiële zaken aan de orde. De werfbaas geeft een overzicht van onderhanden werkzaamheden. Er zijn verhalen van bezoekers over hun ervaringen op de werf. Gedurende de afgelopen tien jaar heeft onder de titel 'Wat hebben we allemaal in huis?' de rubriek *"Onze Topstukken"* bestaan, waarin telkens twee of drie historische machines en werktuigen staan beschreven. En in de "Levensloop van de Harmina" beschreef de auteur in een zestal afleveringen de geschiedenis van deze bijzondere kotterschoener, die in 1910 door Jac. Smit op onze werf is gebouwd. Ook kwam het schippersleven van Ype Coppinga met de "Grietje" en van Berend Veldman en de Nomadisch ruim aan bod. En we zijn nog niet uitgeschreven... Op naar de volgende 25 nummers, zou ik zeggen.

De redactie wenst u veel leesplezier!

Bram Blaak

Werftijding nummer 25, juni 2024

3. Van de voorzitter

In mijn vorige stukje voor De Werftijding in april 2023 schreef ik over de bestuurscrisis, die in juli 2022 had plaatsgevonden. Ondanks dat het bestuur tijdelijk wegviel, zo schreef ik, gingen de werkzaamheden op de werf gelukkig gewoon door.

Het jaar 2023 was een rustig en in sommige opzichten bijzonder jaar. We werden ontdekt door de motorclubs in Noord-Duitsland en bijna wekelijks was er een club van circa 35 motorrijders op de werf om hun jaarlijkse uitje te vieren. De organisatie was in handen van Frau Edda, die een bijzondere "klik" had met onze Geert Smalbil. De Familietrouw kreeg nieuwe scheepsluiken en de mastkloot voor de Nomadisch werd hersteld. Gerrit Klinkhamer werd vereeuwigd op een poster terwijl hij het vuur in de smidse liet vlammen. Het terras bij de ontmoetingsruimte werd geopend. Er was de fototentoonstelling van Bennie de Boer. De verpauperde panden op de hoek Winkelhoek-Hoofdstraat en de hoek Meint Veningastraat-Kerkstraat werden op verzoek van de gemeente voorzien van panelen, zodat zij weer toonbaar waren. Er was maandelijks op de laatste vrijdag van de maand het Schipperscafé, dat door circa 60 personen per keer wordt bezocht en kennelijk in een grote behoefte voorziet. En natuurlijk waren er de gebruikelijke evenementen als de seizoensopening in april, de Open Monumentendag op de tweede zaterdag van september en de Winterwelvaart medio december. De museumafdeling werd onder leiding van conservatrice Jacolien Visscher grondig onder handen genomen en aanzienlijk verbeterd. Al met al was het voor de werf een goed jaar en was er stabiliteit.

Aan het bestuur werd een nieuw lid toegevoegd. Koos Galdermans, die (voorlopig) de werving van sponsors voor zijn rekening neemt en in juli kwam er een nieuwe schoonmaakster, Ewa Ganczarska.

Het jaar eindigde in een vreemde mineurstemming. Eerst overleed op 26 november 2023 Berend Veldman, de eigenaar van de Nomadisch. Hij voelde zich bijzonder betrokken bij de werf en was ook maandelijks vaste bezoeker van het Schipperscafé. Het afscheid vond plaats in de ontmoetingsruimte van de werf. Vervolgens overleed (zeer onverwacht) op 27 december 2023 Roel Wolthuis, decennialang eigenaar van de werf. Wij zullen beide markante mannen missen.

2024 wordt voor de werf een bijzonder jaar, omdat de verhuurder, het Groninger Monumentenfonds (GMF) de werf van de hand wil doen. Inmiddels heeft de gemeente Midden-Groningen de werf van het GMF overgenomen en wordt er gezocht naar een organisatie, die de werf in eigendom wil voortzetten. We zullen zien tot welke nieuwe ontwikkelingen dit leidt. Wij houden u op de hoogte.

Maarten Rietveldt, voorzitter ad interim

4. Van de secretaris

De Haven van Sappemeer

Tegenover de werf ligt de Haven van Sappemeer. De haven is enkele jaren geleden aangelegd in het kader van de woningbouw op de z.g. IJsbaanlocatie en staat in open verbinding met het Winschoterdiep. Een mooie plek aan het water met aan twee zijden een ruime verharde kade; een aanwinst voor Sappemeer zou je denken.

Helaas is er sinds de aanleg niets meer mee gebeurd. De haven dreigt te verworden tot een dumpplaats van scheepswrakken door het ontbreken van een ligplaatsenverordening. Op het moment van schrijven van dit artikel liggen er een aantal groen uitgeslagen schepjes, waarvan één reeds zinkende is. We hebben dezelfde situatie kunnen constateren in Martenshoek en in de haven van Slochteren. De laatste wordt nu voor enkele miljoenen opgeknapt, maar zonder ligplaatsenbeleid zal het snel weer in de oude toestand verkeren. De gemeente Midden-Groningen is, naar eigen zeggen, bezig met het opstellen van beleid op dit gebied, maar tot nu toe nog zonder concreet resultaat.

Er liggen momenteel, naast de wrakken, enkele goed onderhouden oude schepen, die het aanzien van de haven nog wat opkrikken. Hoe mooi zou het zijn als de haven vol zou liggen met dat soort schepen. Dat kunnen we zien in de Historische Haven in Winschoten, waar de gemeente ligplaats biedt aan historische vaartuigen. Een andere mogelijkheid is deelname aan de Schepencarrousel. Dat is een systeem waarbinnen historische schepen gebruik maken van wisselende ligplaatsen, verspreid over het gehele land. De schepen liggen er voor een periode van maximaal 3 maanden. Op de ligplaats presenteren de schippers het verhaal van hun schip doormiddel van spandoeken en presentatieborden. In de noordelijke provincies zijn deze havens te vinden in Meppel, Hoogkerk, Heeg, Coevorden en Terherne.

Met het opknappen van de haven en het aanbrengen van enkele voorzieningen, zoals verlichting, water- en elektriciteitsaansluitingen en afvalcontainers, kan de Haven van Sappemeer samen met de Historische Scheepswerf Wolthuis een "Nautisch Kwartier" worden, dat recht doet aan de zo belangrijke maritieme geschiedenis van Sappemeer.

Vrijwilligers

De werf wordt draaiende gehouden door onze onbezoldigde vrijwilligers. Dat is geen nieuws, maar het is wel bijzonder. Vrijwilliger zijn is vrijwillig, maar niet vrijblijvend. Er wordt van je verwacht, dat je de taken die je hebt aanvaard nauwgezet uitvoert. Naast de reguliere openingstijden op dinsdag en donderdag, wordt er ook een beroep op je gedaan bij bijzondere gebeurtenissen, zoals de Winterwelvaart, de Open Monumentendag, de Seizoensopening en bij groepsbezoeken. Daarnaast hebben we ook met enige regelmaat optredens met onze "klinkenshow" op beurzen en jaarmarkten. Als vrijwilliger heb je daar natuurlijk ook veel plezier van, maar al met al kan het toch een behoorlijke belasting zijn. Het wordt vaak als vanzelfsprekend aangenomen, dat musea e.d. worden gerund door vrijwilligers. Men realiseert zich echter niet altijd, dat er zonder vrijwilligers geen Historische Scheepswerf Wolthuis en andere musea zouden zijn. Ik wil hierbij dan ook graag een compliment geven aan al onze vrijwilligers die, ieder op hun eigen wijze, bijdragen aan de groei en bloei van onze museumwerf.

Johan Kielman, secretaris

5. Van de penningmeester.....

Afgelopen jaar was een spannend jaar. Het Groninger Monumenten Fonds (de voormalig eigenaar van de scheepswerf) zou worden opgeheven. Om tijd te kopen, bij het zoeken naar een geschikte eigenaar, heeft de gemeente Midden Groningen de scheepswerf voor het bedrag van één euro gekocht van het Groninger Monumenten Fonds. De gemeente heeft ook de hypothecaire lening van tweehonderdduizend euro ook kwijtscholden. We zijn heel erg blij en dankbaar dat de gemeente zo daadkrachtig heeft opgetreden om de werf te kopen.

Onze vrijwilligers; de trots van onze werf

Het meest trots ben ik op onze vrijwilligers. Dit is het hart van onze stichting. Waar kun je nu een mooiere en enthousiastere rondleiding krijgen dan bij Scheepswerf Wolthuis. Waar vind je zoveel kennis en enthousiasme op één plek? Het is maar goed dat het allemaal vrijwillig is, want het is werkelijk onbetaalbaar.

Terugblik op een financieel goed jaar

Afgelopen jaar was financieel gezien een goed jaar. Dit is mede mogelijk gemaakt door de stabiele inkomsten van de trouwe giften van onze donateurs. Onze grote dank hiervoor! Daarnaast hebben we veel extra inkomsten kunnen genereren met onze werkende werf. Dat veel grote groepen ons museum hebben bezocht heeft ook meegeholpen.

Giften/legaten

Buiten de exploitatie om hebben we nog een aantal grote giften en legaten ontvangen. Hier zijn we erg blij mee. Hiermee hebben we onder andere de vitrinekast kunnen bekostigen.

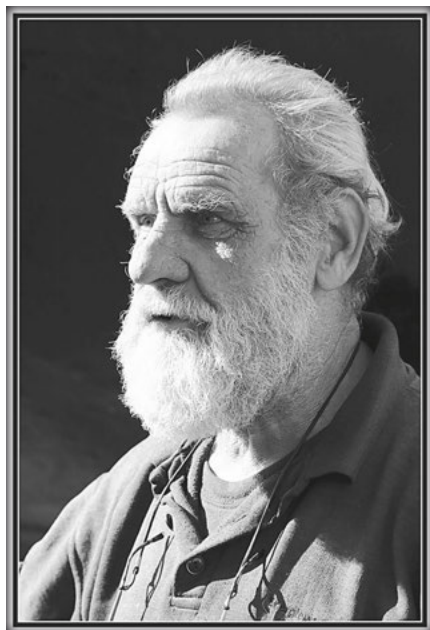
Vooruitblik

De komende tijd ziet er weer positief uit met de werkende werf die behoorlijk wat opdrachten in zijn portefeuille heeft. We verwachten ook de nodige inkomsten van grote groepen bezoekers die onze werf komen bezoeken.

Gerrit Jan van Dijk

6. In memoriam ... Roel Wolthuis

(19 november 1940-27 december 2023)

Met het overlijden van oud-werfeigenaar Roel Wolthuis is de vierde en laatste generatie scheepsbouwers-Wolthuis heengegaan. Zijn karakteristieke baard, het mutsje en de klompen, maken hem tot een markante verschijning - en niet alleen op de werf. Evenals zijn voorvaderen is ook hij van jongsaf betrokken bij schippers, schepen en scheepsbouw: *"Ik bin opgruid mit de geur van eulie en teer"*, zo zou hij eens tegen een verslaggever van het Dagblad van het Noorden zeggen.

Na de chr. lagere school op Borgercompagnie en een beroepsgerichte opleiding metaalbewerking aan de vroegere Ambachtsschool, gaat Roel definitief de werf op. 'Definitief', want ook na schooltijd is hij daar al te vinden om zijn vader te helpen. Schepen op

de helling trekken, schepen verlengen, restaureren en repareren. Boltjalken, praamschepen, steilstevens. Klinken, lassen, smeden, ponsen, spanten buigen. Zo gaat het jaar in, jaar uit, tientallen jaren lang. Totdat de demping van het (oude) Winschoterdiep, die eind jaren zestig van de vorige eeuw is ingezet, stukje bij beetje Sappemeer bereikt en daarmee de werf ernstig in zijn voortbestaan bedreigt.

Als het tij verloopt...

Roel sleept de laatste klanten in de trekzeel of met een trekker door het langzaam dichtslibbende diep. De dwarshelling raakt in onbruik en hij vervolgt zijn werkzaamheden met allerlei voorkomende opdrachten: een slepertje, opduwertjes, gebruiksvoorwerpen, gesmede hekwerken en ander constructie- en restauratiewerk. Ook introduceert hij rondleidingen met smeed- en klinkdemonstraties en oefent de slingerpons met groepen schoolkinderen en andere belangstellenden.

Tussendoor trekt hij nog een Westlander op zijn oude helling en in 2005 de Hasselteraak 'Dankbaarheid', die op een dieplader worden aangevoerd... en wordt voorzien van een nieuwe roef en een vrijwel compleet nieuw vlak: zijn laatste kunstje...

Voor Roel Wolthuis - 65 inmiddels - komt daarmee een einde aan zijn leven als werfbaas en ondernemer. Hij schaft zich een camper aan en maakt met echtgenote Mattie lange reizen naar verre landen. De camper krijgt een vaste 'thuisplaats' op het voorterrein. Een zodanig prominente plek aan de doorgaande route, dat bezoekers van elders op hun vraag waar de Wolthuis-werf zich bevindt, als aanwijzing krijgen: *"daar, waar die camper staat...!"*.

Verkoop en overdracht...

Op de gedenkwaardige woensdagmiddag 2 februari 2005 zou Roel - in aanwezigheid van ruim honderd lokale en provinciale bestuurders, vertegenwoordigers van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, familieleden en andere genodigden - in de bovenzaal van het gebouw van de oude RHBS te Sappemeer, de wens en bereidheid uitspreken om zijn monumentale erfgoed te verkopen. Waarmee in feite de geboorte van de 'Historische Scheepswerf Wolthuis' is aangekondigd! *"Een belangrijke stap in de verdere toekomst van de werf"*, zo zou de toenmalige voorzitter van de daartoe reeds in 2000 opgerichte stichting, Wim Koeneman, het samenvatten. Een door Arcadis uitgevoerd haalbaarheidsonderzoek had al uitgewezen dat een voortbestaan, maar dan als 'museale werkende werf', tot de mogelijkheden behoort! De overdracht krijgt nog in hetzelfde jaar zijn beslag.

Afscheid...

Ook daarna blijft Roel - blij dat de werf op deze wijze behouden blijft - met belangstelling de activiteiten en werkzaamheden volgen. Geregeld maakt hij, op zijn eigen kenmerkende wijze, een praatje met vrijwilligers, drinkt een kopje koffie mee en dolt wat met deze en gene: *"gaait t joe wat noar t zin?"* En gekscherend: *"wordt er nog waarkt hier...?"* Of put hij uit lange ervaring: *"vrouger deden wie dat zó...!"*, en, tegen een klompendrager: *"as de vouten joe nat worden, bin je aan nije klompen tou...!"*.

Als dat 'rondje over de werf' de laatste tijd niet meer gaat, beziet hij het reilen en zeilen vanuit het werfhuys, vanaf zijn vaste plek bij het raam: langslopende medewerkers en bezoekers verwelkomend en desgewenst ook weer uitzwaaiend. In een bijeenkomst in de Ontmoetingskerk te Sappemeer op 2 januari jl., hebben wij met velen afscheid genomen van deze *'scheepsbouwer-voor-het-leven'*.

Bram Blaak

7. Voorspoed en tegenslag liggen vaak vlak naast elkaar

Een vreemde aanhef, maar vaak is dit zo. Bij de overpeinzing van het afgelopen jaar moest ik hier steeds weer aan denken. Hetzelfde geldt voor geluk en ongeluk. Maar we laten ons niet uit het veld slaan, “kop d'r veur” zegt men hier. Waar beginnen we. Bij het begin dus. Als politici zich een jaar lang bezig gehouden hebben met elkaar de maat nemen en als dank hiervoor recht hebben op een “kerstreces”, wie zijn wij dan om deze mogelijkheid niet aan te pakken. Wij pakken na een drukke periode met twee “winterwelvaarten” de draad weer op en midden januari staan we er weer.

Het onderhoud wordt weer opgepakt, nieuwe banieren in de masten en bovenal, koffie in de pot. De Akerboom Bakdekkruiser wordt voorzien van een nieuwe schroefas- en roerasinstallatie, de motorfundatie wordt verstevigd en een aantal vrangen vernieuwd. Ook komt, met behulp van de “kraanwagen” van Aaldert, de motor op z'n plaats te staan op de nieuwe fundatie. Later zal er nog een tent gebouwd gaan worden over het scheepje want we zijn zoveel afhankelijk van de slechte weersinvloeden.

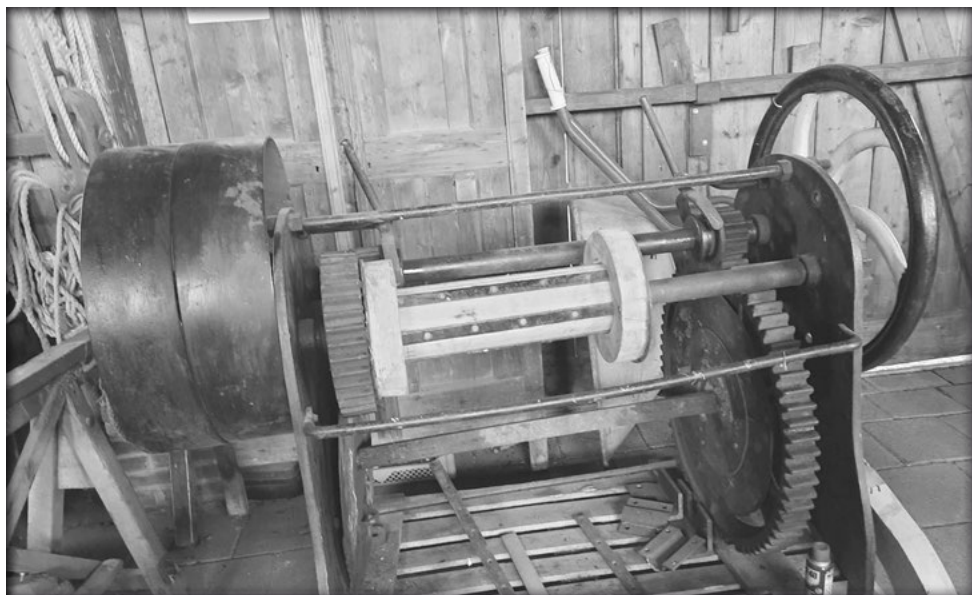

We maken nieuwe motorkamerdeksels voor het vrachtschip “Votum Cordis”. Wat betekent deze naam ? (Votum = groet en Cordis = hart.) We moeten de eigenaar er maar eens naar vragen. Hij zal het wel weten want in de binnenvaart is het een gebruikelijke naam voor een schip. Later maken we ook nieuwe houten luiken voor dit schip en moet er onder de luiken het nodige staalwerk vervangen worden. Onze nieuwe vrijwilliger Henk kan er, samen met Loeki, tegenaan.

Er moet een boom gekapt worden achter het bezoekerscentrum want er zijn plannen om zonnepanelen op het gebouw te leggen en deze “maple leaf” stond lelijk in de weg. Deze zonnepanelen liggen er bij het ter perse gaan van deze uitgave nog niet op omdat er onzekerheid bestaat wie onze nieuwe “huurbaas” gaat worden. Het Groninger Monumenten Fonds stopt er namelijk mee. Een onzekere toekomst op dit gebied maar we zullen zien wat het wordt.

De motorclubs komen er aan. Negen keer mogen we een club uit Duitsland verwelkomen en de Veteraan Motorclub komt ook weer kijken. Een drukte van belang voor de organisatie en de rondleiders, om alles in goede banen te leiden. We ontvangen weer talrijke donaties en legaten, waar we best wel bestemmingen voor weten te vinden. Een cheque van de “Vrienden van HSC” maakt ons ook blij.

Er wordt af en toe wat assistentie verleent aan de kleine club vrijwilligers van de “Nomadisch” omdat we inzien dat een nauwe samenwerking voor ons beiden beslist géén windeieren legt. De luiken worden geteerd met de beroemde “Stockholmer bruine teer” die volgend jaar misschien wel droog is.

De hellinglier, die we uit Leeuwarden gehaald hebben, wordt gereviseerd en gerepareerd en staat inmiddels op de plaats waar we hem willen hebben. De aandrijving wordt gepland voor 2024. Er wordt een bord geplaatst aan de haveningang want de bezoekersaantallen, die met overnachtende plezierjachten komen, stijgen ook en volgens zeggen vaart men de ingang van de haven vaak voorbij omdat het, door de geknikte inloop, moeilijk zichtbaar is dat er een overnachtingshaven ligt.

Het is het verhaal van Rietje
 Daalder, geboren in Zandvoort,
 in een tijd dat mannen niet
 mochten werken en vrouwen niet
 mochten studeren.

Al vanaf haar vijfde wilde
 Rietje werken, maar
 met als maar anders.

"Geen meisje is hier
 bij me overgegaan, het is
 voor een meisje. Maar ik
 ben niet."

Zoals het hoorde,
 leerde Rietje
 naaiwerk en
 wies ze haar
 moeder in de
 winkelruimte.

Maar ze werd
 steeds lullender
 ze droomde
 over vliegtuigen.

Ze was
 immers, toen
 niets wisten
 omdat ze een
 meisje was.

Uiteindelijk
 wiste Rietje met
 om een brief te
 schrijven aan de
 minister.

Waren er afgelopen jaar dan alleen maar vrolijke momenten op de werf ? Natuurlijk niet, dat zou ook niet goed zijn want je leert van goed en minder goed. De naamgever van onze werf, Roel Wolthuis, overlijdt en enige tijd daarna volgt het bericht van het overlijden van Berend Veldman, de schipper van de "Nomadisch". Beiden waren regelmatige bezoekers van de werf en je kon niet "achterom" komen of Roel zwaaide je toe vanachter zijn raam. Ook moesten we afscheid nemen van onze timmerman Jos, die na jaren in het noorden gewoond te hebben, weer terugkeerde naar zijn geliefde Fijnaart. Gelukkig komen er ook weer nieuwe vrijwilligers bij, maar een zorg blijft want hoe gaat dit in de toekomst ? De bestaande ploeg wordt steeds kleiner en de ouderdomskwaaltjes duiken op. Het is voor een werkende museumwerf belangrijk dat er voldoende vrijwilligers blijven om de werkzaamheden uit te voeren.

voeren. Om gepensioneerde tuinmannen en boekhouders om te turnen tot scheepsbouwer of lasser, ontbreekt de tijd en de scheepsbouwers en lassers die nu op de werven werken, komen uit verre landen en gaan daar ook naar terug als ze uitgewerkt zijn. Datzelfde geldt natuurlijk ook voor timmerlieden en bankwerkers. Voor de museumtak ligt het iets eenvoudiger maar hier is het probleem om zoveel mogelijk (betalende) bezoekers binnen te halen. Afgelopen jaar zien we hier gelukkig een flinke stijging in en als nu ook de scholen weer wat enthousiaster worden kunnen we ook op dit gebied volop vooruit. Er zijn stappen gezet, zie het aantal groepen dat dit jaar de werf bezocht. De schippers-café's blijven een succes en ook de evenementen die we organiseren zijn een succes. Toch moeten we blijven werken aan onze bekendheid. Folderen dus en op elke "meeting" met vrienden en familie uitvoerig en enthousiast over je hobby blijven oren. Vergeet ook facebook niet.

We sluiten het jaar af met "winterwelvaart" op de werf op 9 december en in de stad op 15, 16 en 17 december, een evenement dat door duizenden bezocht wordt. Het loopt storm de 9^e, gezien het aantal verkochte "g'hakball'n" en in de stad, waar we samen met de "Nomadisch-ploeg" zijn is het, na een rustige start op vrijdagavond, enorm druk op zaterdag en zondag. In "no time" zijn we door onze "Grunn spellen" en klinken we er zo vrolijk op los dat er in de loop van zondagmiddag geen gaten meer over zijn om met klinknagels te vullen.

Moe maar tevreden sluiten we het jaar af. De "oudjes" deden het weer best en we gaan genieten van ons "kerstreces". Wij hebben het wel verdiend. Bij sommige politici heb ik mijn twijfels.

Govert Tukker
Werfbaas

8. Mijn herinneringen aan Berend Veldman (1925-2023), schipper van de “Nomadisch”

Vanaf 1997 bracht Veldman met zijn schip ieder jaar een bezoek aan Nieuwe Statenzijl. Daar woonde ik op ons schip (een zelflosser), met mijn ouders, broertje en zusje.

Veldman was elf jaar eerder al gestopt met beroepsmatig varen, in 1986 was zijn vervoersvergunning ingenomen.

Hij kwam dan bij ons om met mijn vader, Huibert Moret, te praten over zijn schip, zijn belevenissen, zijn trouwe Nering Bôgel-motor en alles wat er bij hoort en ter sprake kwam: de keerkoppeling, aangebrachte verbeteringen en modificaties, enzovoort.

Die gesprekken waren gedurende de zomermaanden. Voor de herfst vertrok hij dan weer, altijd binnendoor, terug naar Vries, Haren, De Punt of Hoogezand.

In de jaren dat Veldman bij ons kwam, werden er vaak ook zaken geregeld met hulp van mijn vader. Brandstof bestellen en smeerolie voor de motor, smeervet voor de schroefas. Pa en broer Michiel zijn ook een keer met hem mee geweest, omdat Veldman graag weer eens buitenom over de Dollard naar Delfzijl wilde varen; net als vroeger met zijn ouders. Zo gezegd zo gedaan en Veldman was vanaf Nieuwe Statenzijl tot bij Delfzijl van alles aan het controleren en onderzoeken op zijn schip wat hij anders niet kon omdat hij alleen voer. Nu had hij de kans om de machinekamer eens te inspecteren tijdens het varen. Deze tocht was een succes en vanaf toen ging Veldman ieder jaar een rondje Groningen doen.

Met zijn grote vriend Willem Koetse, zoon van de Koetse stuurwielenfabriek in Hoogezand, ging hij samen aan de vaart. En naar de kermis, want Willem had een auto. Op een dag in de zomervakantie, op Nieuwe Statenzijl, hebben ze een visboutje gemonteerd. Dit is om een klinknagel te vervangen als die lek is en je deze wilt omwisselen zonder dat het schip uit het water moet. En een lol dat die twee hadden, ik hoor ze nog tegen elkaar roepen... Willem moest van buiten af met een haakstok het touwtje opvissen en dat ging nog niet makkelijk. Jarenlang werd Veldman ook gevraagd voor de intocht van Sint Nicolaas en daarvoor was de Nomadisch prima geschikt.

Veldman vertelt...

Door de tijd heb ik veel bij Veldman in de stuurhut gezeten. Dan vertelde hij over zijn kindertijd en zijn jaren aan boord. Hoe trots hij was dat hij als zesjarige zijn oudere broer weg hield van het stuurrad en volhield, zodat hij in Lemmer kon zeggen dat hij het schip over de Zuiderzee had gestuurd van Amsterdam naar Lemmer... Of over het varen op de kanalen in Groningen en Drenthe, over zijn reizen als kind met zijn ouders. Voor de Tweede Wereldoorlog is hij als jongen met zijn ouders een keer in Bad Ems aan de Lahn geweest, waar ze dakpannen voor Onstwedde hebben geladen. Deze werden met de hand geladen en in stro gezet. En daar zag Veldman dat in het dorp allemaal dames in zeer chique kleren met een rietje een glas bronwater liepen te drinken...!

De Pekel en de Veenkoloniën was lange tijd de bestemming voor de lading. Er werd veel knuppels gevaren, dat zijn coquilles van ruw ijzer. De diepen en kanalen waren vaak vies en bij de paardenslagerij had je maar zo een paardenrug in het schroefraam of een paar winkels verder een fietsframe..., herinnert Veldman zich. Het was soms een hoop gedoe om de bestemming te bereiken. Honderden brug passages en veel sluizen. Voor de oorlog werd veel turf geladen in de moeren van Duitsland. In deze laadplaatsen bevonden zich vaak kampen met daarin politieke gevangenen. Veldman: *“die waren hier te werk gesteld voor de winning van de turf en het laden van schepen. Er liepen dan gewapende mensen met een karabijn, om zo’n kampement te bewaken”*.

In die jaren voor de Tweede Wereldoorlog had de Nomadisch een Browning pistool aan boord, vertelde Veldman, waarmee echter nooit een schot is gelost...

Oorlogsjaren...

Het was een spannende tijd, tot de dag dat de invasie van Nederland zou plaatsvinden. Vader Veldman lag met zijn gezin aan het zogenaamde Teufelsinsel in de haven van Emden te wachten tot ze boomstammen zouden laden voor Nederland. Ze hadden daar vaker geladen en kregen dan een krant van een man die ze kenden. Tot die dag was hij vriendelijk, vertelt Veldman, maar plotseling stond hij met een karabijn gericht op mijn vader: maak dat je weg komt nu het nog kan. Het is oorlog...

Waarop de familie Veldman naar Delfzijl is gevaren, maar daar was de oorlog niet veel later ook. De Nomadisch werd gevorderd door de Wehrmacht, met beding dat de familie Veldman aan boord kon blijven. Het schip is ingezet om het eiland Borkum te bevoorraden. Wel kregen ze een nazi wachtsman en een loods mee aan boord.

Het schip vervoerde van alles, munitie, eten, kleding en ook blokken ijs om eten koel te bewaren. Veldman: *"mor aan t end van de raaize was de helft in wotter veranderd"*. Vergeleken met anderen hadden ze het niet slecht onder de bezetting: de roomboter kon je wel een centimeter dik op je boterham smeren, wist Veldman. Zo goed hadden ze het eigenlijk.

Vader Veldman overleed in 1944 aan een longontsteking. Hij bleef toen met zijn moeder aan boord en was vanaf die tijd 'de schipper van de Nomadisch'.

Alles ging weer gewoon...

Na de oorlog schreef Veldman zich in bij rederij Wagenborg in Delfzijl voor de vaste bevrachting naar het eiland Borkum. Echter, inspecteur Mellema van de Scheepvaartinspectie achtte de Nomadisch hiervoor niet geschikt, waarop Veldman hem toebeet: *"Woar waren ie din in de oorlog...?"* De teleurstelling was groot, alles ging weer gewoon verder zoals voor de oorlog. Geen verandering, de gewone man bleef de gewone man.

Veldman vervoerde via de Schippersbeurs nog vele verscheidene vrachten, waaronder kunstmest en graan. Eerst nog samen met zijn moeder, de laatste 20 jaren van zijn vrachttijd alleen.

Ik heb Veldman in al zijn eenvoud en bescheidenheid leren kennen als een zelfredzame, enigszins terughoudende man.

Op een dag had hij een mooi stuk messing. Hij had al dagenlang met een vijl geprobeerd het voorwerp een mooie ronde vorm te geven om er een nieuwe reguleurhandle van te maken. Hij vroeg mij of ik er op de draaibank een mooi handle van wou maken en dat heb ik voor hem gedaan. Water laden op Nieuwe Statenzijl en even met de hand het schip de sluis in trekken om bij de slang te kunnen: je vergeet zulke dingen nooit.

Veldman was en is en blijft uniek in mijn herinneringen. Zijn wekker werd even gelijk gezet met onze klok in de keuken. Een polshorloge heeft hij nooit gehad. Eens zei hij tegen mijn broer Michiel: *"hier, om dizze pols, het nog nooit n horlozie om zeet'n, en ik bin nog nooit te loat west...."*

Veldman was de zwemkunst niet machtig, zoals veel schippers. Twintig jaar geleden is hij tijdens een actie op zijn schip in Martenshoek te water geraakt. Het was winter, er lag geen ijs maar koud was het wel. Veldman vertelde mij hoe hij zich aan het roer had vastgehouden en hoe je je gewichtloos voelt in het water, hetgeen hij als fantastisch ervoer. Hij hield het roer vast, totdat een buurman hem met een sjaal naar de kant trok. Hij werd weer wakker in de lift van het UMCG. Het ergste vond hij dat zijn lange onderbroek sneuvelde door de schaar waarmee hij van zijn kleding werd ontdaan.

"Ja", zei ik, "maar dat doen ze altijd want ze weten niet of er iets gebroken is". Veldman: *"Nou, mie mekaairde niks, ze haren mie gewoon uut kinn'n klaiden. Nee din...?"*

Een bijzondere man, met uitspraken om nooit te vergeten.

Corneille Moret, Nieuwe Statenzijl

9. Museumnieuws 2023 - 2024

En alweer een jaar verder. Een jaar waarin ook op het gebied van het museum weer van alles is gebeurd.

- Nieuwe vitrinekasten in het bezoekerscentrum

Vorig jaar hebben we verteld dat er gewerkt gaat worden aan een grote glazen vitrinekast in het bezoekerscentrum. Inmiddels is deze vitrinekast klaar en zijn hierin onze scheepsmodellen te zien. Een prachtig geheel, zowel van binnen als van buiten te bewonderen. Een aanwinst voor het museum en een staaltje van samenwerking en kunde van verschillende vakmensen.

- Maquette van de werf

In 2023 mochten we een prachtige maquette van de werf ontvangen, gemaakt en geschonken door Bert Hijlkema, woonachtig in Sappemeer. Tot in de kleinste details is de werf weergegeven. De maquette is te bewonderen op onze expositiezolder.

- Over de expositiezolder gesproken

De tekentafel en kaartenvitrinekast zijn van de expositiezolder verhuisd naar het bezoekerscentrum. Zo kunnen er in de kaartenvitrine steeds andere kaarten en tekeningen geëxposeerd worden. De tekentafel is tijdens de seizoensopening al ingewijd door dhr. Douwe Boersma met een tekening voor de nieuwe mast voor de Nomadisch.

- Diverse geschonken gereedschappen

Door het jaar heen hebben we van diverse mensen oude gereedschappen mogen ontvangen.

Fijn dat er aan ons gedacht wordt! Inmiddels zijn we zo goed voorzien, dat we helaas niet meer alles aan kunnen nemen. We hebben alleen nog plek voor gereedschappen of gebruiksvoorwerpen die een bijzondere betekenis of waarde hebben voor de scheepsbouw op onze werf of een andere werf uit onze gemeente.

- Diverse geschonken of in bruikleen gegeven schilderijen

In het bezoekerscentrum zijn diverse nieuwe schilderijen en platen te zien. Ook waarop onze werf is afgebeeld. Enkele schilderijen zijn aan ons geschonken en een aantal hebben we in bruikleen gekregen van het Veenkoloniaal Museum in Veendam.

- Foto-expositie's

Door fotograaf Bennie de Boer zijn alle vrijwilligers karakteristiek afgebeeld op (portret) foto's. In de zomer van 2023 was hiervan een expositie ingericht op de expositiezolder. Na afloop van de expositie heeft de werf de getoonde foto's aangeschaft en nu zijn ze blijvend te zien rondom de trap naar de expositiezolder.

Amateurfotoclub Veendam verzorgt in de zomer van 2024 een foto-expositie op de expositiezolder. Al deze foto's hebben een nautisch thema in de ruimste zin van het woord. Ook weer prachtig om te komen bekijken!

- Axiell

Axiell, het systeem voor de digitale registratie van de collectie, kreeg een release en is weer up to date. Een aantal maanden was het systeem buiten werking, maar inmiddels wordt er weer een aanvang gemaakt met de digitale registratie van de collectie.

Jacolien Visscher

10. Tentoonstelling “Van turfschip tot coaster”

De historische scheepswerf Wolthuis en modelbouwers Harrie en Wicher Patje organiseren samen met het historisch archief een maritieme tentoonstelling in het Huis van Cultuur en Bestuur in Hoogezand

Aanleiding is Delfsail, veel inwoners van Foxhol, Westerbroek, Hoogezand en Sappemeer, die vroeger op een werf hebben gewerkt zijn niet in de gelegenheid om Delfsail te bezoeken.

Bij het historisch archief in het Huis van Cultuur en Bestuur kunnen bezoekers de geschiedenis van de werf Wolthuis bekijken en oude gereedschappen.

Bij de achteringang van het Huis van Cultuur en Bestuur zijn scheepsmodellen te bewonderen van coasters die langs het Winschoterdiep zijn gebouwd.

Op 7 juni 2024 om 13:00 hebben burgemeester Adriaan Hoogendoorn en Jolanda Klunder de expositie “Van Turfschip tot Coaster” geopend.

Tijdens de opening vond de doopplechtigheid plaats van het model van een door Bodewes-Volharding gebouwd schip.

Het gaat hier om een veerboot de “Grand Manan V”, die nog steeds in Canada vaart. Men is in Canada heel trots op dit schip, vorig jaar verscheen er zelfs een postzegel met de “Grand Manan V”. Tevens is het schip ook de trots van Foxhol!

De tentoonstelling bevat onder andere:

- prachtige scheepsmodellen van Harrie en Wicher Patje
- oude gereedschappen van de Historische Scheepswerf Wolthuis
- documenten uit de collectie van het Historisch Archief

De tentoonstelling is in ieder geval de komende 2 maanden te zien, tot half augustus.

Geert Smalbil

11. Een bezoek met een koninklijk staartje

Een heel mooi voorbeeld van betrokkenheid bij onze museumwerf:

In augustus 2023 kregen we een echtpaar uit Nürnberg op bezoek, onze rondleider Geert is tweeëneenhalf uur met deze bezoekers op pad geweest, de Duitse gasten waren zeer onder de indruk van onze werf. Tijdens de rondleiding kwam het gesprek op onze dwarshelling. Meneer en mevrouw waren ook al bij het Noordelijk Scheepvaartmuseum geweest en hadden de tjalk “Alida” daar zien liggen. Er waren destijds plannen om de tjalk “Alida” naar Sappemeer te halen en op onze helling te plaatsen. Het probleem was destijds het vervoer van Sappemeer naar Groningen. Het echtpaar Dieter en Nicole kregen uitleg over deze plannen en het vervoersprobleem.

Thuisgekomen in Nürnberg is Dieter gaan nadenken: hij wilde onze werf helpen. Daarom heeft hij een brief geschreven naar Zijne Majesteit Koning Willem-Alexander!!! Hij stelde aan de koning voor om van het vervoer van de “Alida” een militaire oefening te maken en de koning zou dan als opperbevelhebber van de Nederlandse strijdkrachten opdracht daarvoor geven aan de genietroepen. In deze brief stelde hij voor, dat de koning aanwezig zou zijn in Sappemeer bij de overhandiging van het schip. Dieter zocht op internet het adres van Willem-Alexander op en verstuurde de brief. Maar, hij kreeg na verloop van tijd zijn brief retour, omdat het adres niet klopte! 12 Dieter nam contact op met de Nederlandse ambassade in Berlijn en kreeg een adres, waar hij zijn brief naar toe kon sturen.

In november kwam het antwoord van het Kabinet van de koning:

Dear mr Uebler,

His Majesty the King of the Netherlands has instructed me to acknowledge receipt of your letter dated 17 August 2023 on 19 October 2023. Please accept my apologies for this late reply,

You ask the King, as commander-in-chief of the Dutch armed forces, to transport a historic tjalk.

On behalf of the King I thank you for your letter. In the Netherlands the King is not commander of the armed forces. In accordance with constitutional practice in the Netherlands the King asked me to forward your letter to the State Secretary for Education, Culture and Science. The State Secretary will answer your letter.

I wish you all the best.

Zijn brief werd dus doorgestuurd naar het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, dit omdat onze koning géén opperbevelhebber is van het leger.

Twee maanden later kreeg Dieter bericht van het Ministerie: Het transport van de tjalk is een privéonderneming en het ministerie geeft aan, dat hier fondsen en subsidies beschikbaar zijn:

Sehr geehrter Herr Uebler,

Am 17. August 2023 schickten Sie den König Willem-Alexander einen Brief. Das *Kabinet van de Koning* hat Ihren Brief am 22. November für die Beantwortung weitergeschickt zum *Ministerium für Bildung, Kultur und Wissenschaft*. Der Grund dafür ist, dass das Ministerium Verantwortlichkeit trägt für das Thema Kulturbereicherung. Man hat mich gebeten Ihren Brief zu beantworten, und das mache ich gerne.

Vielen Dank dafür, dass Sie das Ministerium aufmerksam gemacht haben auf die Tjalk Alida, und dass Sie sich so bemühen für die Region und ihre traditionelle Schiffsbau. Ich schätze Ihre Bitte an den König deswegen sehr. Leider müssen der König und das Ministerium sie trotzdem ablehnen. Der Transport der Tjalk ist eine Privatinitiative, für die private und lokale finanzielle Unterstützung gesucht werden kann. Das Ministerium kann sich in diese Angelegenheit nicht mischen.

Zum Abschluss möchte ich erwähnen, dass der König nicht länger oberster Befehlshaber der niederländischen Streitkräfte ist und keine Funktion in den Streitkräften hat.

Dieter heeft de hele correspondentie naar rondleider Geert gestuurd, op de werf hebben onze vrijwilligers zich verbaasd over het initiatief van deze Duitse bezoekers.

Intussen is de tjalk "Alida" naar een nieuw op te richten Ploeg-museum vervoerd in Wehe-den-Hoorn.

Geert Smalbil

12. Onze vrijwilligers

In deze Werftijding willen we een groep vrijwilligers in het zonnetje zetten, die eigenlijk onmisbaar zijn.

Ik bedoel de vrijwilligers die bij groepsbezoeken, het schipperscafé en bij activiteiten zoals de Open Monumentendag of Winterwelvaart bezoekers voorzien van thee of koffie, cake, koek, een gehaktbal enz.

Op de foto's ziet u deze vrijwilligers in actie.

En ik geef het u te doen: op de seizoensopening of op de Open Monumentendag of op Winterwelvaart de hele dag op de benen staan om bezoekers te voorzien van drinken en eten. De pannen met gehaktballen en Captains dinner staan al om negen uur, ruim voor aanvang van de activiteiten te pruttelen en er moeten veel kannen met heet water of koffie worden klaargemaakt. Dit jaar was er nog een extra activiteit: de werf deed op 8 maart jl. ook mee aan de Aletta Jacobs-avondwandeling.

Geert Smalbil

